

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΤΡΙΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ (DECISION)

Προσφυγή υπ' αριθμόν 25101/15

ΤΡΑΠΕΖΑΕΥROBANK ERGASIAS A.E.

κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Τρίτο Τμήμα), συνεδριάζοντας στις 20 Φεβρουαρίου 2024 ως Επιτροπή η σύνθεση της οποίας έχει ως εξής:

Yonko Grozev, Πρόεδρος,

Ιωάννης Κτιστάκης,

Andreas Zünd, δικαστές,

και Olga Chernishova, Αναπληρώτρια Γραμματέας Τμήματος,

έχοντας υπ' όψιν:

την προσφυγή (υπ' αριθμόν 25101/15) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας που κατέθεσε στο Δικαστήριο δυνάμει του Άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ("η Σύμβαση") στις 12 Μαΐου 2015 η Τράπεζα Eurobank Ergasias A.E. ("προσφεύγουσα τράπεζα"), η οποία ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1924 και εκπροσωπήθηκε από τον κ. Α. Γεωργιάδη, δικηγόρο Αθηνών,

την απόφαση να κοινοποιηθεί η προσφυγή στην Ελληνική Κυβέρνηση ("η Κυβέρνηση"), η οποία εκπροσωπείται από την Αντιπρόσωπό (Agent) της κα Ν. Μαριόλη, Πρόεδρο ΝΣΚ, και την εντεταλμένη Αντιπρόσωπο κα. Ο. Πατσοπούλου, Πάρεδρο ΝΣΚ,

τις παρατηρήσεις των διαδίκων,

Μετά από συζήτηση, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

1. Η προσφυγή αφορά φερόμενη παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης λόγω της απόρριψης της αξίωσης της προσφεύγουσας τράπεζας για αποζημίωση που προέκυψε από σύμβαση δημοσίων έργων με την αιτιολογία ότι δεν είχε δοθεί προηγούμενη γραπτή όχληση στον ιδιοκτήτη του έργου.

2. Κατόπιν διαγωνισμού βάσει του Ν. 3263/2004, η εταιρεία Μ. συνήψε στις 7 Μαΐου 2007 σύμβαση δημοσίων έργων με την ΕΡΓΟΣΕ Α.Ε. (εφεξής: ΕΡΓΟΣΕ), κόστους 150.542.251,62 ευρώ, ως μέρος της σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας μεταξύ Κιάτου και Πάτρας. Η εταιρεία Μ. μεταβίβασε στη συνέχεια μέρος των απαιτήσεών της έναντι της ΕΡΓΟΣΕ στην προσφεύγουσα τράπεζα (βλ. παράγραφο 7 κατωτέρω). Ως ενδιαμέση προθεσμία για την παράδοση μέρους της κατασκευής ορίστηκε η 27η Δεκεμβρίου 2008 και ως προθεσμία για την ολοκλήρωση ολόκληρου του έργου η 7η Νοεμβρίου 2009. Ο σχεδιασμός προέβλεπε ότι τα οικόπεδα για την κατασκευή θα παραχωρούνταν εγκαίρως από την ΕΡΓΟΣΕ, ώστε η εταιρεία Μ. να μπορέσει να προχωρήσει στις εργασίες.

3. Η ΕΡΓΟΣΕ Α.Ε. ήταν θυγατρική του ΟΣΕ, του Οργανισμού Σιδηροδρόμων Ελλάδος, και ανήκε σε αυτόν. Αποτελούσε επιχείρηση κοινής ωφέλειας που ανήκε στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Το εν λόγω έργο εντάχθηκε στο πρόγραμμα συγχρηματοδοτούμενων έργων του Ταμείου Συνοχής 2000-2006, το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

4. Στις 21 Μαΐου 2007 η εταιρεία Μ. υπέβαλε στην ΕΡΓΟΣΕ το αρχικό χρονοδιάγραμμα του έργου, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 5 § 4 του

N.1418/1984 περί δημοσίων έργων. Μετά από ανταλλαγή αλληλογραφίας και περαιτέρω διευκρινίσεις, στις 30 Ιανουαρίου 2008 υπέβαλε έγγραφο με το τελικό χρονοδιάγραμμα, μαζί με την τεχνική έκθεση για το έργο, στην οποία τονιζόταν ότι μέρος μόνο των οικοπέδων είχε καταστεί διαθέσιμο, ιδίως λόγω επιπλοκών στις διαδικασίες απαλλοτρίωσης. Η τεχνική έκθεση σημείωνε ότι ήταν αναγκαία η παράταση της ενδιάμεσης και της γενικής προθεσμίας και ότι η εταιρεία Μ. θα ζητούσε αποζημίωση για τις ζημίες που υπέστη, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 7 § 2 του Ν. 1418/1984.

5. Στις 8 Μαΐου 2009 η εταιρεία Μ. ζήτησε από την ΕΡΓΟΣΕ την αποκατάσταση των ζημιών της ύψους 17.125.827,71 ευρώ για τη ζημία που προέκυψε από την καθυστέρηση στη διάθεση των οικοπέδων. Μετά από τρεις μήνες το αίτημα θεωρήθηκε σιωπηρά απορριφθέν, ενώ στις 12 Οκτωβρίου 2009 η προϊσταμένη αρχή της ΕΡΓΟΣΕ απέρριψε παρόμοια ένσταση της εταιρείας με την αιτιολογία ότι δεν είχε κατατεθεί η απαραίτητη, προηγούμενη έγγραφη όχληση.

6. Μετά τη σιωπηρή απόρριψη ανάλογης αίτησης προς τον Υπουργό Μεταφορών, η εταιρεία Μ. κατέθεσε προσφυγή ενώπιον του Εφετείου Ναυπλίου. Με την υπ' αριθμ. 95/2011 απόφασή του, που εκδόθηκε την 1η Ιουνίου 2011, η προσφυγή απορρίφθηκε. Το δικαστήριο έκρινε ότι, σύμφωνα με το Άρθρο 7 § 2 του Ν. 1418/1984, της αγωγής αποζημίωσης θα έπρεπε να είχε προηγηθεί έγγραφη όχληση προς την ΕΡΓΟΣΕ, στην οποία θα αναφέρονταν τουλάχιστον τα πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούσαν την υπερημερία της τελευταίας στην εκπλήρωση των συμβατικών της υποχρεώσεων και τη ζημία που προκάλεσε στην ανάδοχο για την οποία θα απαιτούσε στο μέλλον αποζημίωση. Εάν η εν λόγω επίσημη όχληση δεν έχει επιδοθεί στον κύριο του έργου μετά την έναρξη της υπερημερίας του, η αξίωση θεωρείται πρόωρη και δεν παράγει έννομο αποτέλεσμα. Η επιστολή της 30ής Ιανουαρίου 2008 δεν θα μπορούσε, λόγω του περιεχομένου της (βλ. παράγραφο

4 ανωτέρω), να ερμηνευθεί ως επίσημη όχληση για την αξίωση αποζημίωσης. Η εν λόγω επιστολή είχε υποβληθεί πριν από την υποτιθέμενη αθέτηση της υποχρέωσης του ιδιοκτήτη του έργου και δεν είχε προσδιορίσει τη ζημία για την οποία η εταιρεία Μ. θα ζητούσε αποζημίωση.

7. Στις 8 Νοεμβρίου 2011 η εταιρεία Μ. μεταβίβασε το 43,9% των απαιτήσεων της κατά της ΕΡΓΟΣΕ στην προσφεύγουσα τράπεζα. Στις 13 Νοεμβρίου 2013 η προσφεύγουσα τράπεζα άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης αριθ. 95/2011, υποστηρίζοντας, μεταξύ άλλων, ότι η απαίτηση προηγούμενης όχλησης του Άρθρου 7 § 2 του Ν. 1418/1984, που αντικαταστάθηκε από το παρόμοιο Άρθρο 36 § 11 του Ν. 3669/2008, συνιστά παρέκκλιση από τις γενικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα για το δίκαιο των συμβάσεων. Επιπλέον, στα δημόσια έργα ο κύριος του έργου, όπως εν προκειμένω η ΕΡΓΟΣΕ, τίθεται σε ευνοϊκότερη θέση σε σχέση με τον ανάδοχο, όπως η εταιρεία Μ. και η προσφεύγουσα ως εκδοχέας της. Ο ιδιοκτήτης του έργου δεν υποχρεούται να προβεί σε τέτοια επίσημη όχληση για να διεκδικήσει τις απαιτήσεις του κατά του αναδόχου. Συνεπώς, η επίμαχη διάταξη ήταν αντίθετη προς τη συνταγματική αρχή της ισότητας και προς το Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης, δεδομένου ότι επενέβαινε στην παρουσία της προσφεύγουσας, χωρίς να υπάρχει πραγματικός λόγος δημοσίου συμφέροντος. Επιπλέον, αμφισβήτησε την εφαρμογή της επίμαχης νομοθεσίας περί δημοσίων έργων στην ΕΡΓΟΣΕ, η οποία ήταν ανώνυμη εταιρεία ιδιωτικού δικαίου.

8. Με την υπ' αριθ. 1866/2014 απόφασή του, το Ακυρωτικό Δικαστήριο απέρριψε την αναίρεση και επιβεβαίωσε το σκεπτικό του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, κρίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι το Άρθρο 7 § 2 του Ν. 1418/1984 δεν αντίκειται στην αρχή της ισότητας και στο Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης. Το δικαστήριο έκρινε ότι η επίμαχη απαίτηση δεν αποτελούσε σημαντικό περιορισμό του δικαιώματος του αναδόχου να αξιώσει αποζημίωση

και ότι δικαιολογούνταν από τις ειδικές συνθήκες που ενυπάρχουν στις συμβάσεις δημοσίων έργων. Δεν επέβαλε διαδικαστικά εμπόδια στη δικαστική προστασία του δικαιώματος. Οι οικονομικές υποχρεώσεις της διοίκησης, σε περίπτωση αθέτησης των συμβατικών της υποχρεώσεων σε συμβάσεις δημοσίων έργων, μπορούν να περιγράφονται εύλογα από το νόμο. Η επίμαχη διάταξη αποσκοπούσε στην αποσαφήνιση των πτυχών της υπόθεσης σε επίπεδο διοικητικών αρχών, καθώς με την επίσημη όχληση προσδιοριζόταν η αθέτηση και η έκταση της ζημίας, διευκολύνοντας έτσι τη δικαστική εκτίμηση της υπόθεσης. Η επιβάρυνση του αναδόχου από τη διαδικασία αυτή, η οποία ήταν εύκολο να τηρηθεί, δεν παραβίασε σε καμία περίπτωση το δικαίωμα προστασίας της ιδιοκτησίας. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ορθώς έκρινε ότι η επιστολή της 30ής Ιανουαρίου 2008 δεν αποτελούσε επίσημη όχληση.

9. Η προσφεύγουσα τράπεζα παραπονείται ότι η απαίτηση έγγραφης όχλησης εισήγαγε παρέκκλιση κατά παράβαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης.

Η ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

10. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση προέβαλε τις αντιρρήσεις ότι η προσφεύγουσα τράπεζα δεν εξάντλησε τα εσωτερικά ένδικα μέσα και ότι η αίτηση είναι ασυμβίβαστη *ratione materiae*. Δεν θεωρεί αναγκαίο να εξετάσει τις ενστάσεις αυτές, δεδομένου ότι η προσφυγή είναι σε κάθε περίπτωση απαράδεκτη για τους λόγους που αναφέρονται κατωτέρω.

11. Το Δικαστήριο δέχεται ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η απόρριψη της υπόθεσης αποζημίωσης της προσφεύγουσας τράπεζας θα μπορούσε να θεωρηθεί ως επέμβαση στο δικαίωμα ιδιοκτησίας και θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της γενικής αρχής που διατυπώνεται στον πρώτο κανόνα του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1. Πρέπει επομένως να εξεταστεί αν ήταν

σύμφωνη με το εν λόγω Άρθρο, δηλαδή αν ήταν νόμιμη, αν επιδίωκε σκοπό που εξυπηρετούσε το γενικό συμφέρον και αν επιτεύχθηκε "δίκαιη ισορροπία" μεταξύ του εν λόγω γενικού συμφέροντος και των περιουσιακών δικαιωμάτων της προσφεύγουσας τράπεζας (βλ. *Vistins και Perepjolkins κατά Λετονίας* [GC], αριθ. 71243/01, §§ 93-94, 25 Οκτωβρίου 2012).

12. Το Δικαστήριο σημειώνει εξ αρχής ότι η απαίτηση για προηγούμενη έγγραφη όχληση υπερημερίας προς τον ιδιοκτήτη του έργου αναφέρεται ρητά στο Άρθρο 7 § 2 του Ν. 1418/1984, ο οποίος ήταν ο τυπικός νόμος που ίσχυε στον διαγωνισμό και αναφερόταν στη σύμβαση που υπέγραψε η εταιρεία Μ. Το Άρθρο 7 § 2 προέβλεπε ότι, αν ο κύριος του έργου καταστεί υπερήμερος ως προς την εκπλήρωση των συμβατικών υποχρεώσεών του, ο ανάδοχος δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση μόνο για τίς θετικές του ζημίες που προκαλούνται μετά την επίδοση από αυτόν σχετικής έγγραφης όχλησης. Επιπλέον, η Κυβέρνηση επικαλέστηκε πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, εξηγώντας ότι η γραπτή όχληση θα πρέπει να περιέχει τουλάχιστον τα σχετικά γεγονότα που αποδεικνύουν την αθέτηση της υποχρέωσης του ιδιοκτήτη του έργου και τη ζημία που προκλήθηκε στον ανάδοχο για την οποία θα ζητούσε αποζημίωση (βλ. παράγραφο 6 ανωτέρω). Επίσης, προσκόμισε απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας που επιβεβαιώνει ότι η όχληση πρέπει να επιδοθεί στον ιδιοκτήτη του έργου μετά την αθέτηση της υποχρέωσης, ώστε να μην θεωρηθεί πρόωρη.

13. Το πεδίο εφαρμογής της έννοιας της προβλεψιμότητας εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το περιεχόμενο της επίμαχης πράξης, τον τομέα που προορίζεται να καλύψει και τον αριθμό και την ιδιότητα εκείνων στους οποίους απευθύνεται. Τα πρόσωπα που ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα πρέπει να προβαίνουν με μεγάλη προσοχή στην άσκηση του επαγγέλματός τους (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις *Vistins και Perepjolkins*, § 97, και *Lekic κατά Σλοβενίας* [GC], αριθ. 36480/07, § 97, 11 Δεκεμβρίου 2018). Η εταιρεία Μ.,

ενεργώντας υπό την επαγγελματική της ιδιότητα ως εξειδικευμένος ανάδοχος, όπως αναγνωρίστηκε από την προσφεύγουσα τράπεζα, και επιτυχών συμμετέχων σε διαγωνισμό για μεγάλη σύμβαση δημοσίων έργων, αναμενόταν να επιδείξει τέτοια ιδιαίτερη προσοχή όσον αφορά τους ισχύοντες κανόνες και τις σχετικές υποχρεώσεις της.

14. Ακολούθως, όπως προκύπτει από την προσφυγή της ενώπιον του Εφετείου Ναυπλίου, η εταιρεία Μ. είχε πλήρη γνώση του εφαρμοστέου νομοθετικού πλαισίου. Αναγνώρισε ρητά το σκοπό της υποχρέωσης να απευθύνει την επίσημη έγγραφη όχληση και θεώρησε ότι είχε συμμορφωθεί με την υποχρέωση αυτή με την επιστολή της 30ης Ιανουαρίου 2008. Λαμβάνοντας υπόψη τη διατύπωση της εν λόγω νομοθετικής διάταξης και τη σχετική πρακτική των εθνικών δικαστηρίων, καθώς και την ιδιότητα της εταιρείας Μ. στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο είναι πείστηκε ότι η εν λόγω απαίτηση ήταν επαρκώς προσιτή, ακριβής και προβλέψιμη ως προς την εφαρμογή της.

15. Το Δικαστήριο δέχεται επίσης το επιχείρημα των εθνικών δικαστηρίων σχετικά με τον σκοπό της όχλησης να διευκολύνει τη δικαστική εκτίμηση της υπόθεσης. Επιπλέον, δίνει βάση στην άποψη της Κυβέρνησης ότι στον τομέα των δημόσιων έργων είχε ιδιαίτερη σημασία να ενημερώνεται ο ιδιοκτήτης για τις αξιώσεις αποζημίωσης του αναδόχου, οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στον προϋπολογισμό του έργου, και να μπορεί ο ιδιοκτήτης να αντιδράσει εγκαίρως. Συνεπώς, θεωρεί ότι επιδίωξε το νόμιμο δημόσιο συμφέρον, δηλαδή την αποτελεσματική διαχείριση των συμβάσεων δημοσίων έργων και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

16. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι δεν είναι καθήκον του να ελέγχει την ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας ή να υποκαθιστά τα εθνικά δικαστήρια. Ο ρόλος του είναι να διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών δεν είναι καταχρηστικές ή προδήλως αβάσιμες. Δεν αποτελεί καθήκον του να

ασχολείται με πραγματικά ή νομικά σφάλματα που φέρεται να διέπραξε εθνικό δικαστήριο, εκτός εάν και στο μέτρο που αυτά μπορεί να έχουν παραβιάσει δικαιώματα και ελευθερίες που προστατεύονται από τη Σύμβαση (βλ. *Garcia Ruiz κατά Ισπανίας* [GC], αριθ. 30544/96, § 28, ECHR 1999-1).

17. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο όταν, όπως στην προκειμένη περίπτωση, το ζήτημα αφορά την ερμηνεία του εθνικού δικαίου στον ειδικό τομέα των συμβάσεων δημόσιων έργων με υποχρεωτικές διαδικασίες που πρέπει να τηρούνται αυστηρά. Στην προσφεύγουσα τράπεζα δόθηκε η δυνατότητα να επιχειρηματολογήσει σχετικά με την υποτιθέμενη παραβίαση του δικαιώματος ιδιοκτησίας και το Ακυρωτικό Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επιστολή της 30ής Ιανουαρίου 2008 δεν αποτελούσε την απαιτούμενη επίσημη όχληση (βλ. παράγραφο 8 ανωτέρω), απορρίπτοντας, ως εκ τούτου, την αγωγή της. Το Δικαστήριο δεν βρίσκει κανένα λόγο ώστε να συμπεράνει ότι η απόφαση του Ακυρωτικού Δικαστηρίου ήταν καταχρηστική ή ότι ήταν άλλως προδήλως αβάσιμη και δεν μπορεί να αμφισβητήσει τις διαπιστώσεις του στο σημείο αυτό.

18. Εν κατακλείδι, το Δικαστήριο δεν διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα τράπεζα αναγκάστηκε να επωμιστεί υπερβολικό ή δυσανάλογο βάρος από την επέμβαση στο δικαίωμά της στην ιδιοκτησία.

19. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η επέμβαση στο δικαίωμα της προσφεύγουσας τράπεζας βάσει του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 δεν παραβίασε την απαίτηση της εν λόγω διάταξης ότι πρέπει να υπάρχει δίκαιη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων του ατόμου στη Σύμβαση και του δημόσιου συμφέροντος.

20. Κατά συνέπεια, η προσφυγή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το Άρθρο 35 §§ 3 (α) και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο ομόφωνα,

Κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη.

Συντάχθηκε στην αγγλική γλώσσα και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 21 Μαρτίου 2024.

Υπογραφή

Olga Chernishova

Αναπληρώτρια Γραμματέας

Υπογραφή

Yonko Grozev

Πρόεδρος

Αριθμός σελίδων προς μετάφραση: 6

Αριθμός μεταφρασμένων σελίδων: 7 (2088λέξεις)

*Επίσημη μετάφραση ως προς την πιστή και ακριβή απόδοση του περιεχομένου χωρίς μεταβολές, εκ του πρωτοτύπου από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα
Αθήνα, 23.05.2024*